

Vážení členovia Etickej komisie Súdnej rady Slovenskej republiky,

dovoľujem si obrátiť sa na Vás s nasledovnou etickou dilemou, s ktorou by bolo podľa môjho názoru vhodné sa do budúcnosti vysporiadať (aj vzhľadom na výskyt takéhoto prípadu v minulosti).

Skutkový stav by som načrtla nasledovne:

Zastupiteľský úrad cudzieho štátu osloví sudcu SR s ponukou na prijatie ocenenia udeleného týmto úradom sudcovi SR ako jednotlivcovi alebo sudcovi SR ako zástupcovi súdu SR.

Zaujíma ma, ako má sudca postupovať pri zvažovaní toho, či je takáto forma ocenenia zlučiteľná s etickým kódexom sudcov.

Vychádzam z toho, že činnosť sudcu podlieha hodnoteniu podľa sudcovských predpisov.

Mám etickú dilemu, či prijatie takéhoto ocenenia nemôže byť vykladané ako zásah do vnútroštátnej suverenity súdnej moci alebo či naopak je prejavom úcty a rešpektu cudzieho štátu, s ktorou je následne spojená profesionálna prestíž oceneného sudcu alebo súdu (pokiaľ ocenenie prevezme sudca ako zástupca súdu).

Čo by mal sudca v situácii, keď mu príde takáto ponuka, zvažovať?

Či sa jedná o ponuku štátu, ktorý je súčasťou EU alebo štátu záujmu slovenskej zahraničnej politiky? Ako možno definovať takýto štát súladný so záujmami slovenskej diplomacie?

Taktiež v tejto súvislosti vzniká otázka, čo môže byť predmetom ocenenia - osobný život sudcu, jeho výnimočný skutok alebo plnenie pracovných povinností.

Pokiaľ sa jedná o ocenenie plnenia pracovných povinností, nevystavuje sa sudca prijatím takéhoto ocenenia riziku vznesenia námietky zaujatosti od účastníka sporu, pokiaľ druhou stranou sporu bude príslušník štátu, ktorý sudcu ocenil? Zachová si v takomto prípade sudca status nezávislého sudcu pre oboch účastníkov sporu?

Ďakujem.

S úctou,

Ako má sudca postupovať pri zvažovaní toho, či prijať ponúknuté ocenenie udelené zastupiteľským úradom cudzieho štátu?

Za akých podmienok je ocenenie zlučiteľné so zásadami sudcovskej etiky?

Môže byť prijatie takéhoto ocenenia vykladané ak zásah do štátnej suverenity?

Mal by sudca v situácii, keď mu príde takáto ponuka zvažovať, či sa jedná o ponuku štátu, ktorý je súčasťou EU alebo štátu záujmu slovenskej zahraničnej politiky a ako možno definovať takýto štát súladný so záujmami slovenskej diplomacie?

Môže byť predmetom ocenenia osobný život sudcu, jeho výnimočný skutok alebo plnenie pracovných povinností?

Nevystavuje sudca prijatím takéhoto ocenenia riziku vznesenia námietky zaujatosti od účastníka sporu pokiaľ druhou stranou sporu bude príslušník štátu, ktorý sudcu ocenil?

Skutkový rámec

Sudkyňa okresného súdu D. J. D. adresovala členom Etickej komisie etickú dilemu, s ktorou je podľa jej názoru vhodné sa vysporiadať do budúcnosti (aj vzhľadom na výskyt takéhoto prípadu v minulosti).¹

Skutkový stav načrtla sudkyňa nasledovne:

Zastupiteľský úrad cudzieho štátu osloví sudcu Slovenskej republiky s ponukou na prijatie ocenenia udeleného týmto úradom sudcovi Slovenskej republiky ako jednotlivcovi alebo sudcovi Slovenskej republiky ako zástupcovi súdu Slovenskej republiky.

Sudkyňa sa pýta ako má sudca postupovať pri zvažovaní toho, či je takáto forma ocenenia zlučiteľná s etickým kódexom sudcov.

Sudkyňa sa pýta, či prijatie takéhoto ocenenia nemôže byť vykladané ako zásah do vnútroštátnej suverenity súdnej moci alebo či naopak je prejavom úcty a rešpektu cudzieho štátu, s ktorou je následne spojená profesionálna prestíž oceneného sudcu alebo súdu (pokiaľ ocenenie prevezme sudca ako zástupca súdu).

¹ Zrejme ide o predsedu Okresného súdu JUDr. ktorá mu udelila cenu za transparentnosť

a ocenenie súdu americkou ambasádou,

Sudkyňa sa pýta, čo by mal sudca v situácii, keď mu príde takáto ponuka, zvažovať, či sa jedná o ponuku štátu, ktorý je súčasťou EU alebo štátu záujmu slovenskej zahraničnej politiky a ako možno definovať takýto štát súladný so záujmami slovenskej diplomacie.

Taktiež v tejto súvislosti vzniká otázka, čo môže byť predmetom ocenenia - osobný život sudcu, jeho výnimočný skutok alebo plnenie pracovných povinností.

Pokiaľ sa jedná o ocenenie plnenia pracovných povinností sudkyňa sa pýta, či sa nevystavuje sudca prijatím takéhoto ocenenia riziku vzniesenia námietky zaujatosti od účastníka sporu, pokiaľ druhou stranou sporu bude príslušník štátu, ktorý sudcu ocenil.

Ďalej sa pýta, či si zachová v takomto prípade sudca status nezávislého sudcu pre oboch účastníkov sporu.

Zásady správania sudcov

Z Á S A D Y S U D C O V S K E J E T I K Y

Článok III Pravidlá etického správania sa sudcu vyplývajúce zo všeobecných zásad

11) Sudca nesmie vyžadovať ani prijímať žiadne dary, ani výhody a výsady, nech už majú akúkoľvek podobu a sú ponúkané jemu, najmä v snahe ovplyvniť tak rozhodnutie sudcu.

Bangalórske zásady správania sudcov

/NESTRANNOSŤ/

2.3 Sudca je v rámci možností povinný postupovať tak, aby svojím správaním na minimum obmedzil možnosť, že dôjde k situácii, keď ho bude nutné z konania vo veci či z rozhodovania vo veci vylúčiť.

/INTEGRITA/

3.1 Sudca je povinný správať sa tak, aby sa mu z pohľadu objektívneho pozorovateľa nedalo nič vytknúť.

/SLUŠNOSŤ/ (ADEKTVÁTNOSŤ SPRÁVANIA)

4.2 Sudca je pod neustálym dohľadom zo strany verejnosti, a preto musí slobodne a ochotne prijať určité osobné obmedzenia, ktoré by sa bežnému občanovi mohli javiť ako príťaž. Konkrétne je sudca povinný správať sa spôsobom zodpovedajúcim dôstojnosti jeho funkcie. 4.9 Sudca nesmie využívať alebo prepožičiavať prestíž svojej sudcovej funkcie na uprednostňovanie svojich súkromných záujmov, súkromných záujmov svojej rodiny alebo kohokoľvek iného ani nesmie sám vytvárať alebo nechať iných vytvárať

dojem, že ktokoľvek má zvláštne postavenie spôsobilé na to, aby nevhodne ovplyvňoval sudcu pri výkone jeho sudcovských povinností.

4.14 Sudca ani členovia jeho rodiny nesmú žiadať ani prijímať akékoľvek dary, dedičstvo, pôžičky alebo iné výhody v súvislosti s niečím, čo sudca vykonal, má vykonať alebo naopak nemá vykonať v rámci plnenia svojich sudcovských povinností.

4.16 V súlade so zákonom a ďalšími požiadavkami vyplývajúcimi z právnych predpisov v oblasti práva na informácie môže sudca prijať symbolický dar, ocenenie alebo plnenie primerané okolnostiam, pri ktorých je zaistené, že takýto dar, ocenenie alebo plnenie nemôže byť dôvodne vnímané ako nástroj slúžiaci na ovplyvnenie sudcu pri výkone jeho sudcovských povinností a ani nijako nemôže viesť k podozreniu o nedostatku nestrannosti.

Východiská a úvahy

Etická komisia pri hľadaní odpovede na nastolenú etickú dilemu vychádzala zo základnej premisy, že správne definované štandardy správania sudcov sú nedielnou súčasťou ochrany nestranného a nezávislého súdnictva a nestranného sudcu, ktorého poslaním je hľadanie a nachádzanie spravodlivosti. Sudca by nemal očakávať ani vyžadovať žiadne uznanie alebo ocenenie za to, čo je jeho poslaním, čo je celkom prirodzené - zákonné a spravodlivé rozhodovanie. Žiadna iná cena nemôže vyvážiť to najvzácnejšie ocenenie, ktorým je pre sudcu dôvera a rešpekt verejnosti, pretože dôvera verejnosti je základným kameňom skutočnej sudcovskej nezávislosti. O dôveru sa musí sudca zakaždým uchádzať, každým svojim rozhodnutím, slovom, postojom pri výkone svojej funkcie aj v súkromnom živote. Iba pri takom správaní sa prestáva byť sudcovská funkcia výkonom povolania a stáva sa, ako je to žiaduce, spoločenským poslaním.

Pokiaľ je však sudcovi ponúknuté ocenenie, pri zvažovaní, či ho má akceptovať a prijať, je na mieste vždy opatrnosť a obozretnosť.

Vzhľadom na skutočnosť, že ocenenie môže mať nespočetne veľa podôb je nutné rozlišovať v prvom rade medzi tým, či ide o ocenenie súvisiace s výkonom funkcie sudcu alebo ide o ocenenie jeho aktivít, ktoré nesúvisia s výkonom jeho funkcie, vo výsledku je však potrebné uplatniť rovnaké kritéria na test prijateľnosti ocenenia.

I. Vo vzťahu k prvej kategórii (ocenenie súvisiace s výkonom funkcie sudcu) by sudca mal byť obozretný voči akýmkoľvek krokom, ktoré by mohli byť vnímané tak, že podkopávajú jeho nestrannosť. Sudca by mal byť preto ostražitý, keď prijíma ocenenie, ktoré by mohlo

súvisieť s jeho úradom a výkonom jeho funkcie, najmä rozhodovaním, a jeho ocenenie by sa mohlo vykladať ako pokus získať na niečiu stranu sudcovu priazeň.

Sudca pred prijatím ocenenia si musí overiť a s istotou vylúčiť, že s ponukou ocenenia nie je spojená žiadna podmienka, či očakávanie, že má niečo vykonať alebo naopak nemá vykonať v rámci plnenia svojich sudcovských povinností či už v prebiehajúcich alebo budúcich sporoch, o ktorých sudca raz môže rozhodovať.

Pokiaľ ide o zahraničné ocenenia, ku ktorým smerujú otázky dotazujúcej sudkyne sú na mieste relevantné odpovede najmä na otázky: (i) kto (aký cudzí štát, resp. inštitúcia) oceňuje sudcu, (ii) za čo sa ocenenie udeľuje.

Ak sudcu morálne ocení cudzí demokratický štát za príspevok k rozvoju demokracie, právneho štátu a boji proti korupcii, nemožno proti takému oceneniu a prijatiu ocenenia sudcom nič namietat'.

Naopak, do úvahy neprichádza prijatie ocenenia od autoritárskej vlády v štáte, kde dochádza k porušovaniu a potláčaniu ľudských práv, diskriminácii obyvateľstva na základe rasy, viery, pohlavia alebo náboženstva alebo tej časti obyvateľstva, ktorá je pre inakosť v menšine. Okrem toho je všeobecne známe a treba mať na zreteli, že vlády autoritárskych štátov potrebujú všemožne legitimizovať svoju moc, pričom jedným zo spôsobov je aj získavanie priazní uznávaných autorít, ktorým môžu byť potencionálne aj medzinárodne uznávaní sudcovia. Prijatie ocenenia od autoritárskych štátov, alebo organizácií, ktoré podporujú také štáty by bolo celkom zjavne v rozpore s Etickým kódexom sudcu. To platí aj v prípade, ak by šlo o ocenenie zo strany cudzieho štátu, s ktorým sú napäté vzťahy, pretože nerešpektuje a nedodržiava medzinárodné zmluvy a dojednania, nerešpektuje suverenitu iného štátu a zasahuje do nej.

Nemôže byť problematické, ak cudzí demokratický štát významná medzinárodná alebo národná inštitúcia s nespochybniteľným kreditom udeľuje ocenenie za celoživotné dielo sudcu, za jeho vedeckú činnosť, hodnotnú právnickú publikáciu, významný judikát, rozvoj ľudských práv a slobôd ktoré súvisí s výkonom funkcie sudcu. Z pohľadu Etického kódexu by však nemohlo byť akceptovateľné, ak by sudca prijal ocenenie súvisiace s jeho výkonom funkcie, ktorá popiera demokratické hodnoty, princípy právneho štátu, ako aj ľudské práva a slobody, a z ktorej plynie najmä politická výhoda pre oceňujúceho.

II. Čo sa týka druhej kategórie ocenení, teda takých, ktoré priamo nesúvisia s výkonom funkcie sudcu, ale ide o súkromný život sudcu, jeho výnimočný skutok, ľudský postoj, či dokonca celoživotný postoj, voči prijatiu ocenenia ako symbolu vďaky za výsostne humánny alebo inak mimoriadny čin vo všeobecnosti nemožno spravidla nič namietat'.

Aj v takýchto prípadoch je však dôležité položiť si rovnaké otázky (i) kto (aký cudzí štát, resp. inštitúcia) oceňuje sudcu, (ii) za čo sa ocenenie udeľuje a (iii) možno vylúčiť, že s ponukou ocenenia nie je spojená žiadna podmienka alebo očakávanie.

Ak by sa zastupiteľský úrad cudzieho štátu, resp. medzinárodná inštitúcia rozhodla udeliť ocenenie sudcovi za jeho aktivity, ktoré priamo nesúvisia s výkonom funkcie sudcu (napr. za humanitný čin, za záchranu kultúrnej pamiatky alebo kultúrneho dedičstva, za dlhoročný prínos k rozvoju vzájomných priateľských vzťahov štátu sudcu a cudzieho štátu, za jeho literárne, alebo iné umelecké diela, za výnimočný kultúrny počin, atď.), neexistoval by nijaký dôvod uvažovať o neprijatí ocenenia alebo spochybňovať prijatie takéhoto ocenenia. Výnimkou by mohol byť len dôvod takéhoto udelenia ocenenia, ktoré by zakladalo disciplinárne pochybenie sudcu. Mohlo by ísť napr. o zahraničné ocenenie, ktoré bolo udelené aktívnemu sudcovi za neprijateľnú politickú podporu anexie územia cudzieho štátu (pri osobných návštevách, na oficiálnych fórach, sociálnych sieťach a pod.) v rozpore s medzinárodným právom.

Známy prípad zahraničného ocenenia sudcu Slovenskej republiky

Veľvyslanectvo USA ocenilo za ochranu ľudských práv sudcu Okresného súdu

_____. Získal Cenu _____ „za presadzovanie transparentnosti pri obchodovaní so štátom a za pomoc verejnosti pri vynucovaní zodpovednosti predstaviteľov štátu“. Veľvyslanectvo USA ocenilo _____ a sudcu _____

- Denník N (dennikn.sk)

Známe případy ocenění sudcov zo zahraničia

Ocenenia aktívnych sudcov zo strany cudzích štátov vo forme štátnych vyznamenaní môžeme vidieť u našich susedov v Českej republike.

Otakarovi Motejlvi vo funkcii predsedu najvyššieho súdu, Pavlovi Rychetskému vo funkcii predsedu ústavného súdu a prof. Jiřímu Malenovskému vo funkcii sudcu ústavného súdu boli udelené francúzske štátne vyznamenania za dlhoročný prínos k rozvoju francúzsko-českých vzťahov. Predseda Ústavného súdu Českej republiky Pavel Rychetský získal dňa 12. júla 2005 francúzsky Rad čestnej légie v hodnosti dôstojníka.

Ocenenia sudkyne Najvyššieho súdu Spojených štátov Amerických Ruth Bader Ginsburg

Nedávno zosnulá (18.9.2020) americká sudkyňa najvyššieho súdu Ruth Bader Ginsburg prijala viacero vysokých domácich aj zahraničných ocenení.

V roku 2018 bola nominovaná na hlavnú cenu The Genesis Prize, ktorú udeľuje Izraelská - aj štátom podporovaná - nadácia The Genesis Prize Foundation. Súčasťou tohto ocenenia je však aj finančná odmena 1 milión dolárov amerických The Genesis Prize. Vzhľadom k tejto skutočnosti, ako aj pre aktuálne politické dôvody, oceňujúca nadácia uvedenú hlavnú cenu sudkyňi Ginsburg neudelila, vytvorila však nové prestížne honorárne ocenenie za životné dielo Genesis Lifetime Achievement Award, ktoré udelila menovanej sudkyňi Ruth Bader Ginsburg receives top Jewish award: 'Demand for peace runs through Jewish tradition' - Israel News - Haaretz.com.

V roku 2019 sudkyňa Ginsburg získala Berggruenovu cenu za kultúru a filozofiu s odmenou 1 milión dolárov, ktorú udeľuje Berggruenov inštitút v Izraeli, ktorý ju vyhlásil za „mysliteľku“, ktorej myšlienky hlboko formovali ľudské sebazpoznanie a pokrok v rýchlom meniacom svete. Všetky peniaze ktoré dostala za ocenenie darovala charitatívnym a neziskovým organizáciám.²

Sudkyňa Ginsburg získala množstvo ďalších domácich aj zahraničných ocenení, vrátane Svetovej ceny za mier a slobodu od Svetovej právnickej asociácie a Nadácie svetového práva. Dňa 17. septembra 2020 (jeden deň pred svojou smrťou) dostala ocenenie Liberty Medal od National Constitution Center, pričom finančnú odmenu za udelenie tohto ocenenia tiež rozdelila medzi niekoľkými neziskovými organizáciami³.

Uvedené udalosti (najmä udelenie prvých dvoch spomenutých ocenení) vyvolala v USA živú diskusiu o oceneniach, najmä o ich prípadných finančných zložkách Is it ethical for Justice Ruth Bader Ginsburg to accept a \$1 million prize? Yes, but it's hard to explain (theconversation.com). Pre deväť sudcov Najvyššieho súdu USA nebol vytvorený etický kódex. Zvýrazňovala sa tak najvyššia, najširšia nezávislosť týchto sudcov. V roku 1991 však vtedajší sudcovia najvyššieho súdu, prijali rezolúciu, ktorou personálne vzťahli na seba etické regulácie federálnej Súdnej Konferencie (The Judicial Conference) vzťahujúcej sa na sudcov a ďalších zamestnancov federálnych súdov USA (z ktorých sudcovia Najvyššieho súdu USA dovtedy tvorili výnimku), z ktorých tiež vyplýva, - rovnako, ako z nášho sudcovského kódexu, - že sudca nesmie vyžadovať ani prijímať žiadne dary (v USA môže sudca postúpiť iným organizáciám dar do 2 000 dolárov). Nastolila sa však právna otázka, či odmenu, ktorá je súčasťou ocenenia možno považovať za dar. Významná časť americkej odbornej, právnickej verejnosti sa priklonila k tomu, že v okolnostiach danej veci nejde o klasické

² Malala Fund, Hand in Hand: Center for Jewish-Arab Education in Israel, American Bar Foundation, Memorial Sloan Kettering Cancer Center a Washington Concert Opera.

³ Napr. New Israel Fund Ruth Bader Ginsburg Leaves Prize Awarded Day Before Her Death to New Israel Fund | New Israel Fund (NIF)

darovanie, pretože (i) darovanie je bezodplatné, ocenenia sa však udeľujú za zásluhy, (ii) ocenenie sa získava v súťaži niekedy aj stovák kandidátov (iii) úmysel oceňujúceho nie je darovanie.

ODPOVEĎ

Podľa názoru Etickej komisie medzinárodné ocenenie sudcu samo osebe nemôže byť vylúčené, pretože môže byť prejavom úcty a rešpektu cudzieho štátu, nadnárodnej organizácie alebo mimovládnej organizácie voči sudcovi, ako i súdnictvu, na druhej strane však nemôže ujsť pozornosti oceneného, že čo i len honorárne ocenenie nepochybne môže legitimizovať cudziu autoritársku moc, ktorá nerešpektuje princípy právneho štátu, porušuje ľudské práva a slobody.

Ocenenie zastupiteľským úradom (veľvyslanectvom) cudzieho štátu nemôže zasahovať do vnútroštátnej suverenity súdnej moci; súdna moc disponuje nezávislosťou a nie vnútroštátnou suverenitou, ktorá patrí štátu ako takému.

Ak je ocenenie udelené zastupiteľským orgánom členského štátu Európskej únie v zásade nevzniká problém. Základom pre taký záver je to, že podľa článku 2 Zmluvy o Európskej únii je Únia založená na hodnotách úcty k ľudskej dôstojnosti, slobody, demokracie, rovnosti, právneho štátu a rešpektovania ľudských práv vrátane práv osôb patriacich k menšinám.

Etická komisia zastáva názor, že pri zvažovaní toho, či má sudca akceptovať ponúknuté ocenenie či už zastupiteľského úradu cudzieho štátu, národných inštitúcií ale aj medzinárodnej inštitúcie, je na mieste vždy opatrnosť a obozretnosť.

V prípade pochybností je vhodné prekonzultovať prijatie zahraničného ocenenia príslušnými stavovskými organizáciami, súdnou radou alebo ministerstvom zahraničných vecí, aby nedochádzalo k porušeniu princípu apolitickosti sudcu.

Sudca nesmie zneužívať status a prestíž sudcovského úradu na získavanie osobnej priazne, výhod alebo ocenení. V situáciách, v ktorých má sudca pochybnosti o vhodnosti prijatia

navrhovaného ocenenia, nič mu nebráni, aby požiadal o radu/odpoveď na etickú dilemu Etickú komisiu súdnej rady.

Bez ohľadu na to, či ide o ocenenie, ktoré súvisí s výkonom funkcie sudcu alebo ide o ocenenie jeho výnimočných aktivít alebo mimoriadneho činu, sudca by sa mal podrobiť testu prijateľnosti ocenenia a to, zodpovedaním si najmä nasledujúcich otázok: 1/ Kto (aký cudzí štát, resp. organizácia) oceňuje sudcu, 2/ Za čo sa ocenenie udeľuje, 3/ Či možno vylúčiť, že s ponukou ocenenia nie je spojená žiadna podmienka, či očakávanie, že má sudca niečo vykonať alebo naopak nemá vykonať v rámci plnenia svojich sudcovských povinností či už v prebiehajúcich alebo budúcich sporoch, o ktorých sudca raz môže rozhodovať.

Ak na uvedené kľúčové otázky dokáže sudca odpovedať s vylúčením rizík a pochybností (najmä o dobrom mene, povesti a úmysle oceňujúceho), potom nie je problematické a ani v rozpore s etickými zásadami, ak sudca prijme ocenenie.

Nemožno pochybovať o tom, že prijatie finančných prostriedkov, ktoré sú niekedy súčasťou ocenenia, by mohlo vzbudiť dojem, že môže ovplyvniť sudcovo rozhodovanie, preto v prípade, ak súčasťou ocenenia je aj finančná odmena, ktorej sa nedá vopred vzdať, sudca by sa mal inšpirovať dobrým príkladom sudkyne Ruth Bader Ginsburg, ktorá sa rozhodla finančné odmeny, ktoré získala oceneniami venovať v prospech všeobecne uznávaných najmä vzdelávacích, humanitných alebo charitatívnych organizácií.

Pochybnosti o nezaujatosti sudcu, ktorý prijal ocenenie zastupiteľského orgánu cudzieho štátu by mohli vznikáť len v prípade, ak by stranou v spore bol tento štát ako právnická osoba; v takomto prípade sa musia uplatniť všeobecné dôvody na vylúčenie sudcu pre pochybnosti o jeho nezaujatosti.